

Temps i espai interns en la diegesi d'El Cafè de la Granota de Jesús Moncada

Xavier Iglesias i Gallart

Katalaneko Lektorea / Lector de Catalán

Laburpena

Artikulu honek Jesús Moncada egile katalan ezagunaren *El Cafè de la Granota* laneko istorioen barne-denborazkotasun eta -espazioari buruzko azterlan zehatz eta zorrotza egiten du. Era horretan, testuak ikertuta, denbora eta espazioa mugatzen dituzten elementuak bilatu nahi dira.

Narrazioen barne-denbora “orainalditzat” jo da, horixe baita narratzaile -kronikagilearen irudiaren bitartez agertzen dena. Baliogabetze fede-mailerik ez dugunez, kontakizunen idazketaren data berekoak direla pentsatzen da, XX. mendeko 80ko hamarkadako lehenengo bosturtekoan kokatutakoak, alegia. “Iragana” ere ageri da, kontakizunen gertakari garrantzitsuenak gertatzen diren garaia, eta Hèctor Moret-ek adierazitako denbora-hipotesia egiaztatuta gertatzen dela ondoriozta daiteke. Narrazioaren barne-denbora, beraz, XX. mendeko 50eko hamarkada eta 60ko hamarkadaren hasiera inguruan kokatzen da.

Era berean, zalantzarik gabeko beste ondorio bat atera daiteke: kontakizunen barne-espazioa Mequinensa hiribildu zaharra dela, eta denboraren zein espazioaren datatzea osatzen duten elementuak direla, aldi berean, lanari beharrezko batasuna eta koherentzia ematen diotenak, egilearen lan osotik isurtzen den Mequinensa mitiko hori sortu ahal izateko.

Gako-hitzak: Jesús Moncada, Cafè de la Granota, El café de la Rana, Mequinensa, Mequinenza, literatura katalana.

Resumen

El artículo formula un estudio detallado y exhaustivo de la temporalidad y del espacio interno de las historias de *El Cafè de la Granota* del reconocido autor catalán Jesús Moncada. De esta manera, a través de la investigación textual, se buscan los elementos que los acotan.

Se considera el tiempo interno de las narraciones en un tiempo llamado “actual” que aparece a través de la figura del narrador-cronista i que se sitúa a falta de revocación fehaciente en la época en que se fecha la escritura de los relatos, en el primer lustro de los años 80 del siglo XX; y en un tiempo pasado donde suceden los hechos significativos de los relatos y se concluye que la hipótesis temporal expresada por Hèctor Moret queda razonablemente demostrada, situando el tiempo narrativo interno entorno a la década de los años 50 y principios de los 60 del siglo XX.

Del mismo modo se llega a la conclusión sin lugar a dudas de que el espacio interno de los relatos es la villa vieja de Mequinensa y que los elementos que conforman la datación espaciotemporal son, a su vez, los que dotan de la unidad y coherencia necesarias a la obra para la creación de la Mequinensa mítica que emana del conjunto de toda la obra del autor.

Palabras clave: Jesús Moncada, Cafè de la Granota, El café de la Rana, Meequinensa, Mequinenza, literatura catalana.

INTRODUCCIÓ

Carrer de Mequinensa
Fotografia de Jesús Moncada

La importància de la figura de Jesús Moncada i de la seva obra dins la literatura catalana contemporània és sobrerament coneguda arreu i n'és una prova fefaent les més de vint llengües a què s'ha traduït la seva obra i la multitud de premis i guardons obtinguts, així com la recepció social de la seva obra, tant de la crítica com del gran públic i de l'àmbit més acadèmic.

A pesar que la datació de la temporalitat interna d'*El Cafè de la Granota* de Jesús Moncada ja ha estat formulada per alguns autors com Hèctor Moret, «Les poques dates esmentades en les

narracions situen l'acció en la dècada dels anys cinquanta i principis dels seixanta del segle passat»¹, es fa necessari un estudi detallat dels elements que condueixen a validar aquesta datació mitjançant la descripció exhaustiva dels elements textuais que hi fan referència per via directa o indirecta.

¹ MORET, 2006: p. 26.

S'endega aquest treball, per tant, amb la intenció de datar la temporalitat de les històries de les narracions que es contenen en el llibre, que coincidirà amb les apreciacions comunament acceptades, d'una forma detallada i al màxim d'exhaustiva, i, amb la intenció de deixar fixat, en la mesura del possible, aquest aspecte de l'obra. Serà, doncs, aquesta afirmació d'Hèctor Moret, la que considerarem la nostra hipòtesi de treball, la qual pretenem deixar com a demostrada a l'acabament d'aquest article. Per dur a terme aquesta tasca, primer de tot intentarem escatir l'interval temporal d'escriptura dels relats per part de l'autor i a continuació procedirem a l'estudi un per un dels contes a la recerca de les marques rellevants per a la tasca de datació interna.

Al mateix temps s'aprofitarà per a localitzar espacialment de forma fe-faent els fets narrats. És acceptat per tothom el fet que les narracions d'aquest recull es localitzen a la vila vella de Mequinensa i en aquest estudi s'analitzaran els trets textuais concrets que ho demostren.

Per la confecció d'aquest article s'ha utilitzat l'edició d'Edicions 62 de l'any 2008, número 14 dins la col·lecció Educació 62. Segons investigacions provisionals prèvies de l'autor del present treball aquesta edició podria ser considerada com una de les edicions comercials que responen més fidelment a la darrera voluntat de l'autor pel que fa al seu contingut textual.

DATAció DE L'OBRA²

La pràctica sistemàtica de l'autor era la de no datar els textos literaris que escrivia. No hem trobat, doncs, cap document datat que pugui testificar sobre la data concreta d'escriptura de cap dels contes d'*El Cafè de la Granota*. La datació s'ha de fer per via indirecta i deductiva per la qual cosa només podrem arribar a trobar un resultat aproximat.

Hèctor Moret, amic personal, prologuista i estudiós de Jesús Moncada afirma que els contes van ser «Redactats entre 1980 i 1985»³; Sandrinne Ribes constata que «*En 1982, la mort de son père et les circonstances fami-*

² Per a més informació sobre la història textual dels textos que conformen el llibre vegeu el treball inèdit del sotassinat «Informe provisional sobre la correguda d'Elies» de Jesús Moncada: estudi i edició crítica amb aparat de variants defensat el 22/09/2009 en el tribunal d'avaluació del màster oficial interuniversitari Estudis Avançats i Aplicats en Llengua i Literatura Catalanes organitzat per la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Barcelona, del qual s'extracta aquest apartat del present treball.

³ MORET, 2006: p. 25.

liales qui en découlèrent, le firent abandonner la peinture et suspendre la rédaction de son livre El Café de la Granota.»⁴. D'altra banda de les entrevistes realitzades amb la família de l'autor, no se n'ha pogut escatir cap més informació que no sigui la de corroborar aquestes afirmacions.

De la correspondència, inèdita, rebuda per l'autor del seu company i amic Pere Calders a què hem tingut accés es poden arribar a extreure aproximacions útils per a la datació. Així de la lletra datada el 10 de novembre del 1983 es desprèn que Calders ja ha llegit “Senyora mort, carta de Miquel Garrigues” i anima l'autor, «Continua produïnt [sic] “granotes” d'aquesta categoria i ens faràs contents a tots»; de la qual podem inferir que a més d'estar redactat el conte (en un estadi indeterminat), el nom de “Granota” ja havia estat pensat com a títol del recull encara que no es va plasmar per primer cop fins un temps després de la recopilació dels contes en un volum relligat que de ben segur va ser poc temps abans del lliurament de l'obra a l'editorial. Segons una altra carta del 24 de novembre del mateix any, Calders ja ha llegit “Preludi de traspàs” i en una altra, de data 22 de gener del 1984, “Futbol de ribera”. El 2 de març del 1984, Calders ha llegit “El secret” (el títol posterior en *El Cafè de la Granota* del qual resta per determinar) i el 4 de juny comenta un conte el títol del qual no hi consta però que tot apunta que pertany al recull.

No s'ha pogut trobar cap altra referència explícita ni de més concreta pel que fa a la datació del *Cafè de la Granota*, per la qual cosa haurem de datar el recull entre 1980, segons Hèctor Moret ja citat, amb una interrupció temporal sense quantificar l'any 1982 deguda a la mort del seu pare i una represa posterior documentada fins al juny del 1984 que es perllongaria fins a la primera edició comercial del text per La Magrana durant el mes de març del 1985 tal com es pot inferir del fet de trobar correccions i esmenes fins als darrers estadis textuais previs a aquesta primera edició.

MARC DE LA DATACIÓ INTERNA

L'any 1957 s'endega el projecte de construcció de la presa de Riba-roja, que negaria gran part de la vila vella de Mequinensa, i a principis de la dècada dels anys setanta del segle XX es va produir el trasllat dels habitants al poble nou i l'abandó i enderrocament de la vila vella. És per això que podem afirmar que els contes, que s'ambienten en el poble vell de Mequinensa, han

⁴ RIBES, 2006: p. 52.

d'ésser datats internament abans de 1970 ja que és a partir d'aquest any quan comença la seva destrucció i despoblació, la qual cosa no apareix consignada al llibre ni per via directa ni indirecta. El món relacionat amb la navegació fluvial que es mostra al llibre, també va desaparèixer amb el tancament de la presa. Tenim, així, acotada una data límit en el temps intern de les narracions.

L'acabament de la Guerra Civil Espanyola, el 1939, marca l'altre límit en la datació, ja que les referències que apareixen en els relats o bé s'hi refereixen com a cosa passada o com a mínim no s'hi refereixen com a cosa present.

Es parteix, per tant, de la hipòtesi formulada per Hèctor Moret ja esmentada, i que es circumscriu en els límits més amplis que s'acaben d'expressar, la qual quedarà corroborada en aquest estudi.

"Un barril de sabó moll"

El narrador reporta les paraules del "Vell Cristòfol", cosa que instaura un temps narratiu "actual" i un temps passat reculat però dins els marges de la vida adulta del personatge. Així se separen els dos plans temporals presents en el llibre, d'una banda el temps que anomenarem "actual" segons el punt de vista del narrador i que podem assimilar amb el temps d'escriptura de les narracions, el temps en què l'autor les escriu, i d'altra banda el temps que ens reporten els testimonis o personatges i que és relatada pel narrador-cronista.

Raonablement, podem pensar que el "Vell Cristòfol" és una persona d'edat, un avi entrat en la setena o vuitena dècada de la seva vida, i que els esdeveniments del conte van succeir durant la seva edat adulta. Per tant podem ponderar que els fets narrats es retrotreuen en el passat entre dos i sis dècades i que aquests marges, encara que amplis, no es podrien veure superats significativament per motius de coherència interna del relat. Amb aquestes dades veiem que la tesi de datació d'Hèctor Moret abans esmentada quedaria perfectament justificada.

La referència al joc de cartes de la botifarra de la quarta línia ens aboca a pensar que la datació és posterior al 1939 ja que tal com afirma Lluís Canal⁵ l'aparició de la nova modalitat, la botifarra, en front de l'antiga, la manilla, es produeix en acabar la Guerra Civil Espanyola. Aquest fet és corro-

⁵ CANAL, 1995.

borat indirectament pel Diccionari Català-Valencià-Balear en no presentar cap acceptió d'aquest mot amb el significat de joc de cartes.

“La Plaga de la Ribera”

En aquest relat es troben un seguit de fets i d'indicadors que podrien dur a dues conclusions contradictòries. Per una banda el fet de tenir el retrat del rei a l'ajuntament podria indicar que el relat s'ambienta després de la mort del dictador Franco, és a dir a partir del 1976. El fet que el personatge autor de la carta (que és la forma que adopta el relat) parli de Pablo Picasso en passat «... li deien Picasso»⁶, pintor traspasat l'any 1973 corroboraria aquesta datació. D'altra banda, es pot atribuir l'aparició de la fotografia del rei en comptes de la del dictador Franco a la voluntat de l'autor de mostrar una escena humorística que es veuria deixatada amb la presència del dictador, i la referència a Picasso en passat es podria justificar amb el fet que un pregoner municipal amb pocs estudis podia pensar que aquest pintor era mort, i més si tenim en compte que va néixer el 1881 i que per tant, segons la datació proposada per Hèctor Moret, el pintor tindria uns vuitanta anys en aquell moment.

La resta d'indis no aporten més informació sobre aquest particular però si que ens acoten el límit temporal inferior possible. L'aparició d'un tractor o d'una camioneta situen la narració dins el segle XX, però l'aparell de televisió situa l'acció després de l'any 1956⁷, any en què van començar les emissions regulars de Televisión Española.

En cap moment apareix cap evidència sobre la localització de la història del relat llevat de les referències rurals que s'hi fan com ara la casa de la vila de reduïdes dimensions, «la camioneta municipal» (només en tenien una), o «al mig de la plaça» (la plaça del poble). També és cert que el propi malnom de la Plaga de la Ribera pot fer referència a la ribera del Segre cosa que coincidiria amb l'àmbit d'actuació d'aquest delinqüent. El fet d'adreçar la carta al director de la presó de Lleida també podria indicar la proximitat geogràfica de la ubicació del poble de la narració. Per altra part l'ajuntament vell i ruïnós fa referència a un edifici incompatible amb la nova vila de Mequinensa.

Si se situa la narració a la vila vella de Mequinensa segons els indis presentats, la qual cosa seria coherent amb la unitat de la resta del recull, s'hauria de datar la història segons la proposta de Moret, ja que a mitjan anys 70 del

⁶ MONCADA, 2008: p. 47.

⁷ Vegeu: http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0499993&BATE=IVE

segle XX el poble vell ja no existia. En canvi, si considerem la datació a partir del 1976 ens trobem que s'ha de localitzar l'acció en un altre poble diferent al de la resta del llibre i en una data molt allunyada, amb la qual cosa es trencaria de forma massa estrepitosa la unitat estructural i temàtica del recull.

Amb tots aquests indicis podríem afirmar raonablement que la ubicació d'aquesta narració és Mequinensa, ja sigui la vila vella o la nova, i que la seva datació podria ser coherent amb la proposada per Moret, tot i les previsions esmentades. En tot cas, independentment de la intenció de l'autor en el moment d'escriure aquest conte, que a hores d'ara no podem conèixer, un cop inserit en aquest recull pel propi Moncada, el text pot ser interpretat segons la temporalitat i la localització que aporten la coherència estructural, espacial i temàtica al recull, la qual cosa porta a inferir que la darrera voluntat textual de Moncada anava en aquest sentit.

“Absoltes i sepeli de Nicolau Vilaplana”

S'enceta aquest conte explicitant la localització de la història amb la paraula “Vila” i a continuació se'n marca la temporalitat amb la reportació per part del narrador present de les paraules que el vell Cristòfor va dir-li en el passat i que es refereixen a fets d'un passat anterior. A continuació apareix l'oralitat del vell Cristòfol el qual refereix fets d'aquest passat anterior i encara de «deu anys enrere». Tots aquests elements són perfectament coherents amb la datació proposada fins i tot quan, en la pàgina 54, el vell Cristòfol explicita al narrador present que els fets van succeir fa vint anys.

L'aparició en el relat de l'equip contrari, de Masos de Cinca, inscriu aquesta narració en l'entorn de l'Ebre i explicita indirectament l'adscripció territorial de l'equip local.

“Paraules des d'un oliver”

El protagonista, mitjançant un monòleg adreçat a l'Isidre, ens situa l'acció en l'àmbit rural. Apareixen elements com els cotxes i els forasters que vénen de la capital, camions i un tractor, cosa que situa temporalment l'acció a la segona meitat del segle XX.

El fet que el protagonista i el seu interlocutor mut haguessin participat a la Guerra Civil Espanyola indica que haurien nascut pels volts del 1918 o abans, de la qual cosa reforça la hipòtesi de temporalització interna. Segons aquesta hipòtesi en el moment dels fets de la narració els personatges tindri-

en entre trenta i cinquanta anys. La situació, plegant olives damunt un oliver, fa pensar que el protagonista no pot ser una persona anciana. Tot plegat és coherent amb la datació proposada.

“Informe provisional sobre la correguda d’Elies”

El narrador autoanomenat “cronista”, conscient del seu propi paper dins la narració, refereix uns fets passats i admet no poder establir-ne l’hora exacta, però expressa que van succeir un «vint-i-tres de juliol, dimarts » (p. 59). Aquesta data apareix des del primer estadi de redacció del conte⁸ i es manté en els 6 testimonis mecanoscrits i manuscrits posteriors, per tant, podem inferir que es tracta d’una data expressament triada per l’autor amb tota intencionalitat.

Revisant diversos calendaris perpetus⁹ s’observa que la data esmentada només va escunçar-se en dimarts l’any 1957 i l’any 1963 dins dels marges establerts en la hipòtesi de treball. Tenint en compte que, segons declara Moncada, Giuseppe Tomasi di Lampedusa era un dels seus autors referencials preferits:

m’interessa sobretot la narrativa italiana. *Crist s’ha aturat a Eboli*, de Carlo Levi, traduït per Edmon Vallès, és un dels meus llibres de capçalera. Devoro també Pratolini, sobretot la *Crònica dels pobres amants*, Bassani, Vittorini, Gadda, Pavese, Natalia Ginzburg, Giuseppe Tomasi di Lampedusa (*il gattopardo* és un dels meus companys inseparables). Dels catalans, m’interessen *Bearn*, de Vilallonga, [...] ¹⁰

i que Lampedusa va morir el 23 de juliol del 1957¹¹ podem inferir que la data indicada en el conte és precisament aquesta en un clar homenatge a l’autor italià; d’altra banda, el 1957 és un any recurrent en la l’obra literària de Jesús Moncada, és l’any que serveix de partida per a la seva novel·la *La galeria de les estàtues* mitjançant el pretext de la guerra de l’Ifni (encara que posterior a *El Cafè de la Granota*); és l’any de l’inici de la construcció de la presa que va negar Mequinensa, el començament del final de la vila vella i l’inici dels fets que motiven la necessitat, per a l’autor, de la conservació de la memòria col·lectiva que desembocaria en l’assoliment, a través de la literatura, de la

⁸ Vegeu el treball del sotasignat citat en la nota al peu número 2.

⁹ Vegeu, en línia: <http://www.xtec.es/col-santotomas-santboi/calenda.htm>; i <http://www.eldiade.com/>

¹⁰ MUÑOZ, 2004, p. 49.

¹¹ Vegeu: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/598836/Giuseppe-Tomasi-di-Lampedusa>.

Mequinensa mítica; i forma part dels anys de la seva adolescència tal com afirma l'autor, «*Los años 50 son los años de mi infancia y adolescencia y tengo recuerdos vivísimos*»¹².

L'ambient rural queda esmentat en localitzacions com ara carrer Major, plaça de l'Església, mercat, porxos, etc. que qualsevol mequinensà que hagués conegut la vila vella reconeix immediatament. D'altra banda els oficis a què fa referència el conte, com per exemple la ferreria, ens remetent a un temps que és coherent amb la data esmentada.

“Futbol de ribera”

Apareix ja al títol la paraula ribera, i, a continuació es fa esment del bar Cafè de la Granota en una doble temporalització, la del temps “present” en què parla el narrador-cronista i un temps anterior, datat en una tarda de l'any 1958 (més endavant sabrem que era diumenge). D'aquesta manera queda datat el temps intern i acotada la localització geogràfica de la narració i, per extensió, de tot el llibre. Amb les expressions, «història esportiva de la vila» i «nostre camp de futbol» el narrador deixa ben clar aquesta localització.

A continuació s'explica la història de l'antic camp de futbol abans de la Guerra Civil Espanyola i s'esmenta la confluència del Segre i de l'Ebre, lloc on era ubicada la vila vella de Mequinensa, fet que situa indefectiblement la localització de la narració en aquesta vila.

També es fa esment de fets ocorreguts l'any 1906 en la ribera del riu Ebre com a fets passats a la narració.

D'altra banda la resta d'elements de la narració són perfectament acordats amb la localització i datació esmentades: l'equip contrari, d'un poble dels Monegres; el crit subversiu «mori la repoblació forestal» que fa referència a un tema d'actualitat a l'època; la Guàrdia Civil amb tricorns de xarol; el crit «fora la dictadura!», etc.

“SENYORA MORT, CARTA DE MIQUEL GARRIGUES”

Tal com s'ha vist, el Cafè de la Granota serveix també en aquest relat per a establir la localització geogràfica. El joc de la botifarra ens acota per la part inferior la temporalitat interna.

¹² PIÑOL, 1999.

El narrador, en aquest cas Miquel Garrigues, de forma epistolar fa un repàs a la història de la vila des d'abans de la Guerra del Francès fins a un període actual en què el narrador-protagonista està jubilat del seu treball a la mina, posterior a la seva etapa de barquer que donava continuïtat a la tradició familiar.

El fet que el narrador hagués estat de jove el barquer que creuava l'Ebre abans de la construcció del pont, pels volts del 1923¹³, que faria innecessària aquesta tasca, és coherent amb la temporalització esmentada.

L'aparició de l'apotecari Honorat també pot fer consistent aquesta datació si es consideren les obres de l'autor posteriors a la present. En *Camí de sirga*, p. 10 (Moncada, 2001) es llegeix:

[...] l'Honorat del Rom, un dels dos apotecaris de la vila, que va sobreviure prou anys als fets per abastar l'aparició de la crònica, aclaria en uns comentaris irònics sobre el document que el rellotge municipal, instal·lat en el campanar de l'església, no s'havia espatllat l'11 d'abril del 1970.

En *Calaveres atònites*, on també apareix aquest personatge, trobem la datació de l'inici del temps narratiu intern: «Aquell primer de setembre de 195..., al migdia, [...]» (Moncada, 2000, p. 7) la qual cosa situa el personatge en el temps de la hipòtesi de treball i mostra la coherència de la datació proposada.

“Preludi de trapàs”

El temps “actual” de la narració es pot assimilar al de tot el recull en aparèixer la figura del narrador-cronista que parla des d'aquest “present” dels anys vuitanta.

Els fets que es relaten reculen fins al moment que es va plantar la figuera; podem inferir que l'àvia que està a punt de morir va viure aquests fets en la seva edat adulta en estar ja casada. El moment que va ser tallada la figuera es retrotreu «més de vint anys» enrere i l'espai de temps entre els dos successos es va perllongar «durant anys i panys». Per tot això es pot aventurar que la narració és explicada des dels anys vuitanta, que el fet de tallar la figuera va ocórrer a principis dels seixanta i que va ser plantada molts anys abans. Vist això, es manté la datació, pel que fa als fets més significatius en el pla diegètic de la narració, segons la hipòtesi de treball.

¹³ «[...]1938.[...]l'antic pas de barca de l'Ebre abandonat feia quinze anys.» (Moncada, 2001, p. 191).

Segons aquesta temporalització l'acció "actual" hauria de fixar-se a la vila nova i l'acció passada a la vila vella.

"Els delfins"

El narrador, en Miquel, explica que fa quaranta anys ja es dedicava a vetllar difunts, també explicita que ha exercit durant «la monarquia, la república, la dictadura». Aquests fets remunten el seu naixement com a mínim vint anys abans del 1931 (any que s'acabà el regnat d'Alfons XIII), és a dir, abans del 1910.

El fet que entre els seus possibles delfins aparegui un llaguter indica que el temps "actual" d'aquesta narració se situï dins el marc anterior al 1970.

Totes aquestes dades fan perfectament compatible la inclusió d'aquest relat dins de l'espai temporal que es proposa en la hipòtesi de treball i la ubicació dins l'espai de l'antiga vila de Mequinensa també queda explicada.

"Un enigma i set tricornis"

El narrador, autoanomenat cronista en aquest relat, explicita la datació dels fets que s'expliquen: «el cronista vol aclarir que, llavors, a principi dels anys seixanta». Aquesta mateixa afirmació situa la veu narrativa en el temps que anomenem "actual" i el fet que es parli de la vila ens situa en la Mequinensa vella. La resta d'elements que apareixen en el text corroboren la localització i la datació: «la tertúlia dels llaütters», la figura del sereno, el vell Cristòfol, etc.

"Amarga reflexió sobre un manat de cebes"

El narrador, també autoanomenat cronista en aquest cas, des del temps "actual" situa l'acció «a dos quarts de dues de la nit del quinze de novembre de mil nou-cents cinquanta-vuit», tot recalcant la data una altra vegada; i en parlar de «l'aiguabarreig del Segre i l'Ebre», dels llaguts, del Cafè del Centre, del Cafè de la Granota, etc. queda la localització ben definida.

“L’assassinat del Roger Ackroyd”

Damià, el narrador en primera persona, articula un monòleg en primera persona que té com a narratori a en Sebastià, el jutge de pau de la vila. Aquest monòleg es produeix molt poc temps després dels fets que es narren.

No hi ha cap dada que faci referència a un temps concret, però el to i l’ambientació, anàlegs a la resta de narracions fan especular raonablement que es manté dins del temps que es postula a la hipòtesi de treball.

Fets com l’aparició de personatges que ja s’han vist en contes anteriors, com ara en Juliet de Peris, i els múltiples elements que caracteritzen la narració en l’ambient vilatà avalen la inserció de la narració dins els paràmetres esperats de temps i localització.

“Amor fatal en decúbit supí”

El narrador omniscient focalitza l’acció en la figura del Gervasi Fenolleda, propietari de Lignits de l’Ebre, SL. Aquest fet i l’ambientació vilatana que demostren diversos elements, com ara el campanar, els llaguts, etc. localitza perfectament l’acció del relat.

La temporalització queda definida per l’aparició del retrat de la Claudia Cardinale. Aquesta actriu era en ple apogeu de la seva carrera durant l’interval de temps a què fa referència la hipòtesi de treball. Per exemple, el 1963 es va estrenar la pel·lícula *Il Gattopardo* de Luchino Visconti¹⁴ (amb el guió inspirat en la novel·la de Giuseppe Tomasi di Lampedusa) on apareixia l’actriu. A més sabem, per les manifestacions de la família de Jesús Moncada, que en un primer estadi redaccional de la narració la figura femenina era Marilyn Monroe (traspassada el 1962). Aquests fets i l’aparició de la figura de l’apotecari Honorat fa ben plausible la temporalització esperada.

“Guardeu-vos de somiar genives esdentegades”

L’ambient llaguter, el Cafè de la Granota i la menció de la plaça d’Armes (nom real de la plaça més gran de la vila vella de Mequinensa), entre altres elements, ens situen la narració en el context espacial.

¹⁴ Vegeu: <http://www.imdb.com/title/tt0057091/>

El narrador omniscient explica uns fets que sabem que havien de succeir entre 1950 i 1953 durant el temps que va durar la guerra de Corea, ja que dues vegades es reporta la conversa en què dos personatges parlen d'aquesta guerra com a cosa present. D'altra banda també es mostra un temps futur, a través d'anticipacions en forma d'oralitats en temps present i de reportacions en temps futur, que va uns mesos enllà dels fets i que constitueixen el judici pels successos narrats.

CONCLUSIONS

Es plantejava a l'inici d'aquest treball de datar i localitzar espacialment la temporalitat interna de les històries del recull *El Cafè de la Granota*. Per fer-ho es partia de la datació d'Hèctor Moret que l'acotava a la dècada dels anys 50 i principis dels 60 del segle XX i del fet comunament acceptat que les narracions s'ambientaven a la vila vella de Mequinensa.

Després de l'anàlisi sistemàtic del text s'ha pogut demostrar raonablement la validesa d'ambdues hipòtesis, tot i les prevencions expressades per al conte "La plaga de la Ribera".

Les múltiples referències directes a la localització de les històries a la vila vella de Mequinensa ajuden a establir aquest marc espacial en les narracions on només es refereixen trets indirectes i d'ambient. Així, la imbricació a través de les narracions del recull de les localitzacions, dels personatges, dels elements d'*atrezzo*, etc. mostren més enllà de qualsevol dubte la localització esmentada.

El doble pla temporal que trobem en algunes de les històries ens remet al primer lustre dels anys 80 com a temps que hem anomenat "actual" i que coincideix amb el temps d'escriptura de les narracions per part de Jesús Moncada; aquest temps "actual" s'explicita en aquells contes on la veu narrativa apareix en forma de narrador-cronista. A falta d'elements que la contradiguin, aquesta afirmació sembla la més plausible encara que no pugui ser demostrada explícitament.

El segon pla temporal, és a dir, el temps històric en què es desenvolupen els fets més rellevants de les narracions és expressat sovint de forma directa amb la datació explícita del narrador-cronista; en altres casos és datat per la veu narrativa de forma indirecta però fefaent; altres vegades s'expressa la datació de forma vague però identificable, i, finalment, trobem narracions on la temporalització ha de ser buscada en relació a la unitat i coherència del recull que les engloba.

No hi ha dubte, però, d'aquesta unitat i coherència, que pot ser observada a través de la lectura del llibre i que, sens dubte, era la voluntat textual de l'autor tal com va explicitar verbalment segons ha informat la seva família. Els elements com ara el Cafè de la Granota, explicitat en el propi títol del llibre; la figura del vell Cristòfol que actua de vegades d'informador del narrador-cronista i d'altres de narrador directe; els múltiples elements que fan referència a la vila vella de Mequinensa, els oficis, els bars, els carrers i places, els noms o malnoms dels personatges; l'ambient minaire o llaguter; els topònims referits als encontorns de la vila; etc. doten al recull de tots els elements que conformen la mitificació creada per l'autor de la vila vella de Mequinensa i que en els llibres posteriors quedarà definitivament reblada, i fixada en la història de la literatura catalana.

BIBLIOGRAFIA

- ACÍN, RAMÓN (Coord.): *Jesús Moncada: su universo literario*. Saragossa: Gobierno de Aragón, 2005.
- BAYO, EMILI et BIOSCA, MERCÈ: *Guia de lectura de Jesús Moncada: Històries de la mà esquerra, El Cafè de la Granota, Camí de sirga*. Barcelona: Edicions 62, 1992.
- BENSOUSSAN, MATHILDE: "Des territoires reconquis par l'écriture: la *Sinera* de Salvador Espriu, l'*Andratx* de Baltasar Porcel et la *Mequinensa* de Jesús Moncada". En *Actes del dotzè col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes vol. I*. Barcelona: Abadía de Montserrat, 2003: p. 455-464.
- CANAL, LLUÍS: *El petit gran món de la botifarra*. Girona: Llibres del segle, 1995.
- ENCICLOPAEDIA BRITANNICA: *Enciclopedia Britannica*. En línia: <http://www.britannica.com/>
- ENCICLOPÈDIA CATALANA: *Enciclopèdia catalana*. En línia: <http://www.enciclopedia.cat/>
- IMDB: *The internet movie database*. En línia: <http://www.imdb.com/>
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Diccionari català-valencià-balear*. En línia: <http://dcvb.iecat.net/>
- *Diccionari de la llengua catalana. Segona edició*. En línia: <http://dlc.iecat.cat/index.html>
- MONCADA, JESÚS: *Calaveres atònites*. Barcelona: La Magrana, 2000.
- *Camí de Sirga*. Barcelona: La Magrana, 2001.
- *El Cafè de la Granota*. Barcelona: Ed. 62, 2008.
- MORET, HÈCTOR: "Estudi preliminar". En MONCADA, Jesús. *El Cafè de la Granota*. Barcelona: Ed. 62, 2006.
- MORET, XAVIER: *Jesús Moncada (Retrats 7)*. Barcelona: Assoc. Escrip. Ll. Catalana, 2005.

- MUÑOZ, JOSEP MARÍA: "Jesús Moncada. La memòria d'un món negat". *L'Avenç*, 288 (febrer 2004): p. 49-54.
- MURGADES, JOSEP: "Narrativització de formes simples: l'obra de Jesús Moncada". En *Professor Joaquim Molas: Memòria, Escriptura, Història (vol. II)*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2003.
- PIÑOL, ROSA MARÍA: "Entrevista a Jesús Moncada". *La Vanguardia*, 22 d'octubre del 1999, p. 49.
- RIBES, SANDRINE: *L'oeuvre de Jesús Moncada: quand l'écriture devient mémoire*. [Tesi doctoral dirigida per Christian Camps dipositada a la biblioteca de la Université Montpellier III – Paul Valéry], 2006.
- SASOT, MARIO: *Guía de lectura de El Café de la Rana*. Saragossa: Gobierno de Aragón, 1993.
- VIDAL-FOLCH, ESTANISLAU: "Ocupeu una cadira al Cafè de la Granota". En *El País*, 26 de maig de 1985, Quadern de Cultura: p. 4.